

Встановлення вимог щодо наявності сертифікатів ISO. Чи є ця вимога дискримінаційною для учасників торгів?

Що таке ISO (ISO)? Відповідь ви знайдете в цій статті. Враховуючи, що аббревіатура ISO вже давно сприймається як синонім гарантії високої якості, останнім часом поширеною вимогою тендерної документації є надання в складі пропозиції підтвердження наявності сертифікації ISO. На практиці рішень Комісії Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель (далі — Комісія) розглянемо, у яких випадках ця вимога є дискримінаційною, а в яких ні.

Що таке ISO (ISO)

Міжнародна організація зі стандартизації розробляє стандарти, дотримання яких гарантує, що продукти, роботи та послуги є безпечними, надійними і якісними, а виробничі процеси побудовано на використанні максимально ефективних ресурсів із мінімальним впливом на навколишнє середовище.

Стандарти ISO розроблені для різноманітних сфер, серед яких: управління якістю, екологічна безпека, енергетичний менеджмент та ін. Існує більше 20 000 стандартів ISO, кожен з яких відповідає певній сфері діяльності. **Перелік найпоширеніших сертифікатів:**

ISO 9001 — поширюється на систему управління якістю для підприємств будь-якого виду діяльності;

ISO 14001 — визначає вимоги до системи екологічного менеджменту;

ISO 45001 — охоплює систему управління охороною праці;

ISO 22000 — поширюється на підприємства, діяльність яких пов'язана з харчовими продуктами, та встановлює вимоги до їх безпеки;

ISO 50001 — стосується системи енергоменеджменту;

ISO 13485 — встановлює вимоги до контролю якості медичної продукції;

ISO 27001 — встановлює вимоги до системи управління інформаційною безпекою;

ISO 37001 — визначає вимоги щодо боротьби з корупцією на підприємствах;

ISO 28000 — підвищує безпеку транспортних засобів, вантажів, об'єктів транспортної інфраструктури від загроз крадіжок, тероризму та контрабанди;

ISO 23932 — встановлює вимоги до інжинірингу пожежної безпеки.

Відповідно до [п. 28](#) Особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 1178 (далі — Особливості), тендерна документація формується замовником відповідно до вимог [ст. 22](#) Закону України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-VIII (зі змінами) (далі — Закон) з урахуванням цих особливостей.

Вимоги до відомостей, які мають міститися в тендерній документації, передбачені ч. 2 ст. 22 Закону. Тендерна документація може містити іншу інформацію, вимоги щодо наявності якої передбачені законодавством та яку замовник вважає за необхідне включити до тендерної документації. **Але замовники не мають права встановлювати жодних дискримінаційних вимог до учасників.** Про деякі з них редакція порталу Радник писала в статті [«Оскарження сертифікатів ISO: \(не\)задоволені скарги»](#).

Якщо вимогами замовника передбачений сертифікат ISO, учасник має право оскаржити таку вимогу, якщо в нього є на те підстави.

Задоволені скарги щодо оскарження надання сертифікатів ISO

Рішення Комісії № 8139-р/пк-пз від 07.05.2024 (номер оголошення UA-2024-04-19-011340-а)

Вимога ТД: відповідно до додатка 2 ТД учасник у складі пропозиції надає скановану копію оригіналу документа (сертифікат тощо), який згідно з ДСТУ 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT) «Система управління якістю» підтверджує впровадження системи управління якістю в учасника як суб'єкта господарювання — юридичної особи стосовно торгівлі (оптової чи роздрібною) пальним (паливом), виданого акредитованим уповноваженим органом у сфері сертифікації.

Позиція скаржника

Скаржник зазначає, що він може надати сертифікат ДСТУ EN ISO 9001:2018 (EN ISO 9001:2015, IDT; ISO 9001:2015, IDT) «Система управління якістю».

Також зазначає, що сертифікат ДСТУ EN ISO 9001:2018 включає в себе версію стандарту ДСТУ ISO 9001:2015 «Системи управління якістю. Вимоги» (ISO 9001:2015, IDT), що зазначено в Настанові про введення системи управління якістю.

Скаржник вважає, що ці стандарти є ідентичними, дублюючими та ДСТУ EN ISO 9001:2018 включає, при розробці системи управління якістю на підприємстві, вимоги, передбачені в стандарті ДСТУ ISO 9001:2015, IDT.

Позиція Комісії

Відповідно до пункту 1 наказу Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 30.11.2018 № 454 «Про прийняття та відновлення дії національних стандартів» прийнято національні стандарти, гармонізовані з європейськими та міжнародними стандартами, методом підтвердження з наданням чинності з 05.12.2018, зокрема ДСТУ EN ISO 9001:2018 (EN ISO 9001:2015, IDT; ISO 9001:2015, IDT) «Системи управління якістю. Вимоги», вперше.

Замовник зобов'язаний внести зміни до тендерної документації з метою усунення порушень.

Рішення Комісії № 8141-р/пк-пз від 07.05.2024 (номер оголошення UA-2024-04-12-010833-а)

Вимога ТД: кваліфікація інженера з охорони праці повинна підтверджуватися сканованими копіями кваліфікаційного посвідчення та сертифіката, виданими відповідним органом із сертифікації фахівців будівельної галузі за напрямом «інженер з охорони праці (будівництво)» з кваліфікаційним рівнем (категорією) не нижче базового (згідно з вимогами стандарту СОУ-С-001:2016 органом із сертифікації персоналу в будівельній галузі згідно з ДСТУ EN ISO/IEC 17024:2014).

Позиція скаржника

ДСТУ EN ISO/IEC 17024:2014 втратив чинність 01.01.2022 та був замінений на новий стандарт ДСТУ EN ISO/IEC 17024:2019 «Оцінювання відповідності. Загальні вимоги до органів, що здійснюють сертифікацію персоналу».

Підтвердження вимогам вже не діючого стандарту ДСТУ EN ISO/IEC 17024:2014 — це дискримінаційна вимога, адже на практиці жоден орган із сертифікації персоналу наразі вже не зможе видати такий сертифікат згідно зі застарілою редакцією стандарту.

Нормами законодавства не передбачено обов'язковості наявності в інженера з охорони праці кваліфікаційного посвідчення та сертифіката, виданого відповідним органом із сертифікації фахівців будівельної галузі за напрямом «інженер з охорони праці (будівництво)» з кваліфікаційним рівнем (категорією) не нижче базового, сертифікація цих спеціалістів є добровільною, а отримання кваліфікаційного посвідчення та сертифіката, виданого відповідним органом із сертифікації фахівців будівельної галузі за напрямом «інженер з охорони праці (будівництво)» з кваліфікаційним рівнем (категорією) не нижче базового, навіть відповідно до вимог діючого стандарту ДСТУ EN ISO/IEC 17024:2019 займає не менше чотирьох тижнів, а отже отримати його в термін, достатній для подання тендерної пропозиції за цією закупівлею, нереально для будь-якого учасника, окрім випадку, якщо ці документи вже є в наявності.

Позиція Комісії

Мінімальними вимогами з охорони праці на тимчасових або мобільних будівельних майданчиках, затвердженими наказом Міністерства соціальної політики України 23.06.2017 № 1050, **не передбачено** підтвердження кваліфікації саме кваліфікаційним посвідченням та сертифікатом, виданими відповідним органом із сертифікації фахівців будівельної галузі за напрямом «інженер з охорони праці (будівництво)» з кваліфікаційним рівнем (категорією) не нижче базового. Крім того, ДСТУ EN ISO/IEC 17024:2014 втратив чинність.

Замовник повинен усунути невідповідності шляхом внесення відповідних змін до ТД в цій частині.

Рішення Комісії № 8149-р/пк-пз від 07.05.2024 (номер оголошення UA-2024-04-23-006145-а)

Вимога замовника: для виконання робіт згідно з технічним завданням, а саме проведення учасником комплексу електровимірювальних робіт (перевірка опору ізоляції, вимірювання акумуляторних батарей та електроустановок, апаратів, вторинних кіл та електропроводки на напругу до 1 кВ), учасники повинні надати метрологічне підтвердження придатності вимірювального обладнання для здійснення вимірювань акумуляторних батарей та електроустановок, апаратів, вторинних кіл та електропроводки на напругу до 1 кВ (надати свідоцтво (сертифікат або інший аналогічний документ) про відповідність системи вимірювань вимогам ДСТУ ISO 10012:2005 «Системи керування вимірюванням з додаванням переліку або сфери об'єктів та процесів системи вимірювань», видане уповноваженим органом), а також Звіт за результатами аудиту тощо) про відповідність системи керування вимірюваннями лабораторії вимогам ДСТУ ISO 10012:2005.

Позиція скаржника

Ця умова є дискримінаційною та не узгоджується з Ліцензійними умовами. Надання послуг регулюється постановою КМУ від 23.11.2016 № 852 «Деякі питання ліцензування господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення». Ці Ліцензійні умови визначають вичерпний перелік вимог, обов'язкових для виконання ліцензіатом.

Позиція Комісії

Ліцензійними умовами провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення **не передбачена** наявність у ліцензіата зазначених документів. **Замовник повинен усунути невідповідності шляхом внесення відповідних змін до документації.**

У всіх вищеперелічених випадках Комісія вважає, що тендерна документація містить вимоги, що обмежують конкуренцію та призводять до дискримінації учасників, а також порушують права та законні інтереси суб'єктів господарювання, пов'язані з його участю у процедурі закупівлі.

Як правило, Комісія задовольняє вимоги скаржників, проте непоодинокі випадки, коли Комісія не стає на бік скаржника. Розглянемо практику Комісії, коли відмовлено в задоволенні скарги щодо сертифікатів ISO.

З рішеннями АМКУ щодо застосування ISO за Законом про закупівлі можна ознайомитись в статті [«Сертифікація ISO: практика Органу оскарження»](#).

Рішення АМКУ, у яких відмовлено в задоволенні скарги щодо сертифікатів ISO

Рішення Комісії № 3668-р/пк-пз від 27.02.2024 (номер оголошення UA-2024-02-07-014066-а)

Вимога замовника: підтвердити у складі своєї тендерної пропозиції успішне проходження сертифікації їхньої діяльності:

- вимогам ДСТУ ISO 9001:2015 «Системи управління якістю. Вимоги» — на підтвердження учасник повинен надати оригінал або копію документа (сертифіката тощо), який згідно з ДСТУ 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT) та / або ДСТУ EN ISO 9001:2018 (EN ISO 9001:2015, IDT; ISO 9001:2015, IDT) «Система управління якістю. Вимоги» підтверджує впровадження системи управління якістю в учасника як суб'єкта господарювання — юридичної особи стосовно надання послуг з діяльності приватної охоронної служби, виданий акредитованим уповноваженим органом у сфері сертифікації (на підтвердження акредитації установи, яка видала сертифікат, у складі тендерної пропозиції надається атестат акредитації);
- вимогам ДСТУ ISO 45001:2019 «Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Вимоги та настанови щодо застосування» (ISO 45001:2018, IDT) — на підтвердження учасник повинен надати оригінал або копію документа (сертифіката тощо), який згідно з ДСТУ ISO 45001:2019 «Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Вимоги та настанови щодо застосування» (ISO 45001:2018, IDT) підтверджує впровадження системи управління охороною здоров'я та безпекою праці в учасника як суб'єкта господарювання — юридичної особи стосовно надання послуг з діяльності приватної охоронної служби, виданий акредитованим уповноваженим органом у сфері сертифікації (на підтвердження акредитації установи, яка видала сертифікат, у складі тендерної пропозиції надається атестат акредитації).

Позиція скаржника

Приватне підприємство, як потенційний учасник процедури, не може виконати цю дискримінаційну вимогу документації, оскільки акредитація стосовно надання саме послуг з діяльності приватної охоронної служби, видана акредитованим уповноваженим органом у сфері сертифікації, неможлива.
Приватне підприємство, як потенційний учасник процедури закупівлі, має право самостійно вибирати, з яким органом сертифікації співпрацювати — з акредитованим НААУ чи ні.

Позиція Комісії

Документація не містить окремих вимог щодо акредитації саме уповноваженого органу у сфері сертифікації стосовно надання послуг з діяльності приватної охоронної служби.
Враховуючи наведене, скаржник не довів та документально не підтвердив необхідність внесення змін до документації в цій частині, а також документально не підтвердив неможливість виконання вказаної умови документації, у зв'язку з чим **відсутні підстави для задоволення скарги** в цій частині.

Рішення Комісії № 3866-р/пк-пз від 29.02.2024 (номер оголошення UA-2024-02-16-011359-а)

Вимога замовника: учасники повинні надати оригінал або завірену копію сертифіката на систему управління безпечністю харчових продуктів ДСТУ ISO 22000:2019 (ISO 22000:2018, IDT), виданий на ім'я виробника, дійсний до 31.12.2024;

- оригінал або завірену копію сертифіката на систему управління якістю ISO 9001:2015 або ДСТУ EN ISO 9001:2018 (ISO 9001:2015, IDT), виданий на ім'я виробника, дійсний до 31.12.2024;
- оригінал або завірену копію сертифіката на систему екологічного керування ISO 14001, виданий на ім'я виробника, дійсний до 31.12.2024.

Позиція скаржника

Отримання сертифікатів ISO 9001, 22000 не є обов'язковим для операторів ринку, які здійснюють торгівлю продуктами харчування, та має добровільний характер. Єдиними документами, які обов'язково повинен отримати оператор ринку, що провадить діяльність, пов'язану з виробництвом, реалізацією та / або обігом харчових продуктів, є рішення про державну реєстрацію потужностей та експлуатаційний дозвіл, видача яких передбачена ст. ст. 23 та 25 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів».

Скаржник вважає, що встановлення вимог щодо терміну дії вказаних сертифікатів ISO 9001, 22000 (дійсних до 31.12.2024) і є дискримінаційними вимогами та такими, що обмежують право на участь у процедурі закупівлі безпосередньо скаржника, оскільки у нього є в наявності чинні сертифікати ISO 9001 та ISO 22000, проте ці сертифікати дійсні до 15.03.2024.

Скаржник вважає, що замовник, встановлюючи вимогу надати ці сертифікати, дійсні до 31.12.2024, штучно обмежує коло потенційних учасників, чим дискримінує їхнє право на недискримінацію учасників, відкритість та прозорість на всіх стадіях закупівель.

Позиція Комісії

Враховуючи викладене, зокрема строк поставки товарів, скаржник не довів та документально не підтвердив необхідність внесення змін до документації в цій частині, а також документально не підтвердив неможливість виконання вказаної умови документації та не довів, яким чином наведена вище умова документації порушує права та законні інтереси скаржника, пов'язані з участю у процедурі закупівлі, у зв'язку з чим **відсутні підстави для задоволення скарги** в цій частині.

Таким чином, у практиці Комісії є випадки, коли скаржник не зміг довести та не підтвердив необхідність вилучення сертифіката ISO з вимог тендерної документації.

Загальні рекомендації

Рекомендації замовникам при встановленні вимоги щодо надання учасниками у складі тендерної пропозиції сертифікатів ISO:

Впевнитись, що цей сертифікат є обов'язковим у сфері діяльності, по якій проводиться закупівля.

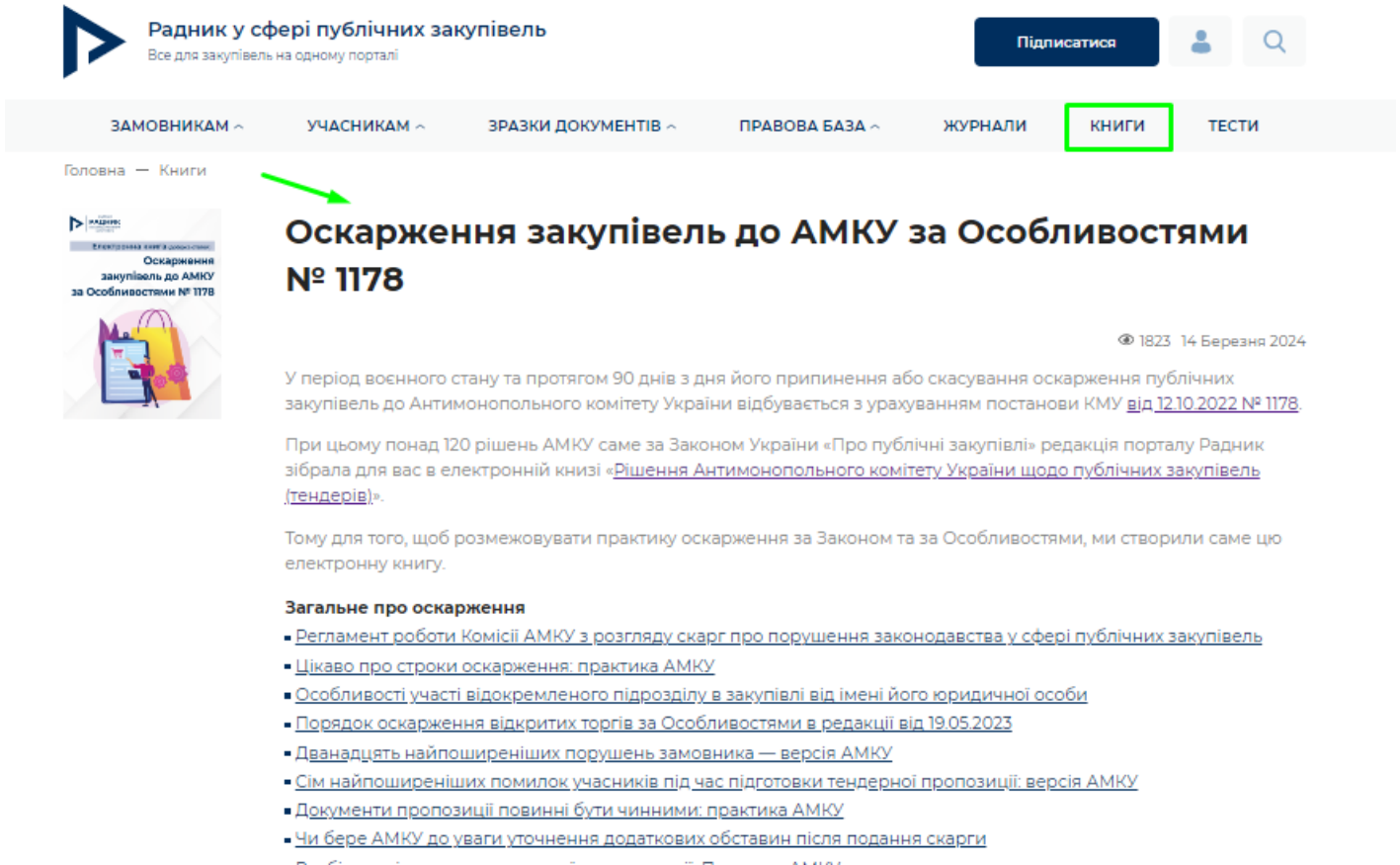
Не вимагати різні сертифікати ISO, які є взаємозамінними.

Переконатися, що стандарт не втратив чинність, тобто є діючим.

Не робити прив'язку вимог ISO до виду економічної діяльності учасника (КВЕД-2010).

Не вимагати сертифіката ISO, який не має жодного відношення до закупівлі.

За потреби можете скористатись [зразком відповіді по суті скарги на запит АМКУ](#) та ще більше практики АМКУ ви знайдете в електронній книзі від Радника «[Оскарження закупівель до АМКУ за Особливостями № 1178](#)»:

The screenshot shows the website interface. At the top left is the logo and name 'Радник у сфері публічних закупівель'. A navigation bar contains links for 'ЗАМОВНИКАМ', 'УЧАСНИКАМ', 'ЗРАЗКИ ДОКУМЕНТІВ', 'ПРАВОВА БАЗА', 'ЖУРНАЛИ', 'КНИГИ' (highlighted with a green box), and 'ТЕСТИ'. A 'Підписатися' button and user icons are on the right. The article title 'Оскарження закупівель до АМКУ за Особливостями № 1178' is prominently displayed, with a green arrow pointing to it. Below the title is a date '1823 14 Березня 2024'. The main text discusses the 90-day deadline for appeals during wartime and mentions a decision from the KMU dated 12.10.2022. A list of related links follows, including 'Рішення Антимонопольного комітету України щодо публічних закупівель (тендерів)', 'Загальне про оскарження', and various specific articles on AMCU practices and regulations.